

:Utgivarna

Nils Funcke om myndigheterna under pandemin: "... visat en osannolik kreativitet för att förhindra eller fördröja utlämnandet av uppgifter"

2022-01-17 | dokument och lagar, meddelarfrihet, offentlighetsprincipen, öppenhetskrönika, uncategorized, utredningar

Under de två år pandemin pågått har rätten till insyn begränsats främst lokalt och regionalt. Enskilda och inte minst medierna har haft svårt att få del av uppgifter. Men även Coronakommissionen som ska utvärdera myndigheternas försök att begränsa smittspridningen har stött på problem. Kommissionen har fått lägga energi på att få del av uppgifter som finns hos dess egen uppdragsgivare - regeringen.

Tidspress, patientsekretess, sammanställning saknas, affärssekretess, sekretess för riskanalys, säkerhetsskäl vid fredstida händelser, arbetsmaterial, minnesanteckningar ... Sveriges kommuner, privata vårdgivare, regioner men även centrala myndigheter har visat en osannolik kreativitet för att förhindra eller fördröja utlämnandet av uppgifter som har direkt eller indirekt koppling till pandemin.

Myndigheter har hänvisat till fel bestämmelser och ibland feltolkat rätt bestämmelser. I Sörmland har obstruktionen mot den grundlagsfästa rätten till insyn samordnats mellan kommunerna.

Fel inställning

När grundinställningen borde vara att smittbekämpningen gagnas av öppenhet har den

istället kännetecknats av det som i Göteborg formulerats som att *”vi begränsar vår kommunikation till ett minimum”* med motiveringen att skydda patienter.

JO har kritiserat enskilda fall som det i Sörmland och den statliga utredningen **Offentlighetsprincipen under Covid-19 pandemin**, (Ds 2021:25), slog fast att det förekommit ett utbrett åsidosättande av offentlighetsprincipen men också fall där meddelarfriheten inskränkts.

Utredaren uttryckte att det offentliga tydligt måste signalera betydelsen av att de principer som slås fast i grundlag inte stannar på pappret utan tillämpas när det är som viktigast. Ett sådant budskap kan enligt utredningen inte upprepas nog ofta. Om det inte sker finns risken att bristerna *”sätter sig”*.

Det *”offentliga”* kan av sammanhanget inte syfta på några andra än riksdagen, regeringen och kommunstyrelserna. Den politiska ledningen för verksamheterna har det yttersta ansvaret.

Regeringens agerande när åtgärderna eller bristen på åtgärder under pandemin ska utvärderas utgör en bekräftelse på att ord och handling inte alltid äro ett.

Letar inte syndabockar

Coronakommissionen (Dir 2020:74) tillsattes för att utvärdera åtgärderna som vidtagits för att minska spridningen av Covid-19. Precis som när det gällde

Katastrofkommissionen som tillsattes efter tsunamin i Sydostasien är syftet inte i första hand att leta syndabockar utan att se hur organisationen och handlingsplaner kan ge lärdom och stärka beredskapen inför kommande pandemier och kriser.

I maj 2021 beslutade regeringen om en förordning som ålägger myndigheterna som sorterar under regeringen att lämna ut de uppgifter som kommissionen efterfrågar och som myndigheten *”förfogar över”*, (SFS 2021:400).

Förordningen innebär att kommissionen inte bara har rätt att få del av såväl offentliga som sekretessbelagda allmänna handlingar utan även andra uppgifter som myndigheten förfogar över.

Regeringens krishanteringskansli har haft en central roll i pandemibekämpningen. Kansliet har haft möten och täta kontakter med statssekreterare vid flera departement och i statsrådsberedningen. När kommissionen begär ut loggböcker, protokoll, minnesanteckningar, dagböcker och e-post korrespondensen mellan statssekreterarna samt presschefen i statsministerns kansli blir det problem.

Flera gånger har kommissionens huvudsekreterare, **Joakim Sonnegård**, tvingats stöta på regeringskansliet för att få de uppgifter kommissionen begärt. Vid ett tillfälle ifrågasätter krishanteringskansliets chef, **Katja Anell**, värdet för kommissionen att få del av intern e-posttrafik. Den ger enligt Anell *”varken en rättvisande eller fullständig bild av regeringens och Regeringskansliets pandemihantering och kan inte antas bidra till fullgörandet av utredningsuppdraget. E-posttrafiken kommer därför inte att tillhandahållas kommissionen.”*

Syrligt svarar kommissionen att det inte är regeringskansliet sak att avgöra vilka uppgifter

kommissionen anser sig behöva. E-posten mellan statssekreterarna ska nu efter påstötningar lämnas ut till kommissionen.

Märklig uppgift

Några formella minnesanteckningar säger sig kriskansliet inte ha från sina möten. En i sig märklig uppgift. Till **Dagens Medicin** som avslöjade att kommissionen haft problem att få del av uppgifterna förklarar Katja Anell att *"Det skulle kunna finnas egna anteckningar som tjänstemän gör. Och där har ju tolkningen gjorts att de här förfogar inte regeringskansliet som myndighet över."*

Tolkningen har enligt Katja Anell gjorts av den juridiska enheten i statsrådsberedningen, det vill säga statsministerns högsta juridiska rådgivare.

Anteckningar som enskilda tjänstemän gör vid ett möte och som de håller för sig själva utgör uppgifter som myndigheten inte formellt kan anses föfoga över. Men om någon har i uppdrag att skriva minnesanteckningar eller någon cirkulerar sina anteckningar till övriga deltagare förvandlas minnesanteckningarna till allmänna handlingar. När en kommission begär ut minnesanteckningar som myndigheten vet finns hos enskilda är det en ren formsak att ålägga den som fört anteckningar för sitt eget minne att diarieföra dem.

Därtill ska minnesanteckningar som tillför ett ärende eller beslut väsentliga uppgifter arkiveras och blir därmed allmänna handlingar.

Efter ytterligare korrespondens mellan kommissionen och regeringskansliet framkommer det att det förts en *"krisdagbok"*. Den ska nu lämnas över till kommissionen.

Istället för uppmaningar till myndigheterna att tillämpa en långtgående öppenhet visar regeringens agerande att bristerna tycks ha satt sig just där och just när de behövs som bäst.

Nils Funcke

Nils Funcke är yttrandefrihetsexpert, mottagare av Momma-priset 2020 och tidigare bl.a vd för Utgivarna och chefredaktör för Riksdag & departement. Han var sekreterare i Yttrandefrihetskommittén 2009-2012.

Dagens Medicin: [Coronakommissionen nekas underlag i sin granskning – Dagens Medicin](#)

◀◀ [Otillfredsställande EU-beslut](#)

